

Piiriüleste finantsgruppide teke on väljakutse nii gruppidele endile, kes peavad kohanema olukorraga, kus oluline osa grupi tegevusest võib leida aset teises või teistes riikides, kui institutsioonidele, kes peavad hea seisma nii ettevõtte klientide kui ka laiema üldsuse huvide kaitstuse eest. Krooni ja Majanduse üle-eelmises numbris käsitles Jana Kask teemat "Finantskriiside juhtimine piiriüleste pangagruppide puhul", kirjeldades Euroopa Liidus hetkel kehtivast riikide pädevate asutuste rollijaotusest lähtuvaid võimalikke probleeme kriiside ärahoidmisel ning lahendamisel piiriüleste finantsgruppide ja pankade puhul gruppi või panka vastuvõtva riigi seisukohast¹. Käesolev artikkel vaatleb, miks need küsimused on eriti olulised just Eesti seisukohast.

PIIRIÜLESTE FINANTSGRUPPIDE JA PANKADE OSATÄHTSUS EUROOPA, PÕHJAMAADE NING BALTIMAADE PANGASEKTORIS

Ulla Tischler

Vaatamata Euroopa Liidus viimastel aastakümnetel finantslõimumise soodustamiseks astunud sammudele näitab statistika, et EL-15 riikides on piiriüleste jaepangandusteenuste pakkumine (piiriülene teenuste pakkumine ettevõtte päritoluriigist) jäänud seni siiski oodatust tagasihoidlikumaks². Jätakuvalt on peamine viis teise riigi jaepangandusturule sisenemiseks filiaali või tütarettevõtte asutamine, piiriülene ühinemine või ülevõtmine.

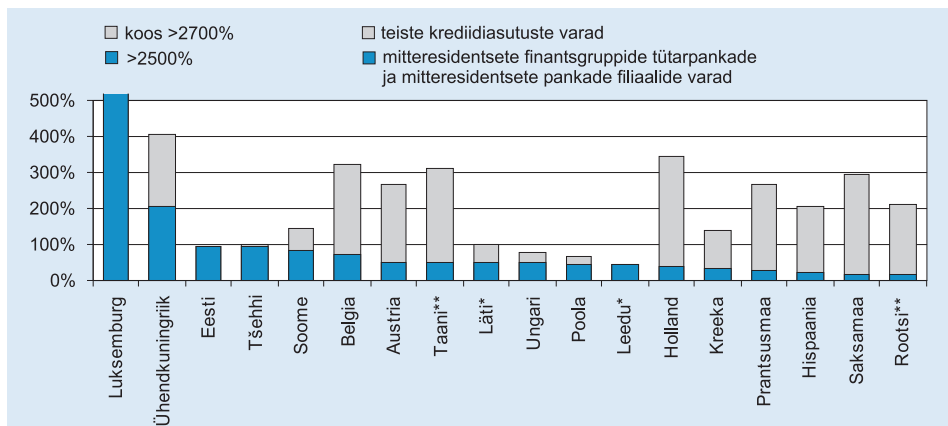
Kuigi krediidasutuste arvu kahanemine viitab Euroopa pangasektori konsolideerumisele (Euroopa Keskpanga andmetel on krediidasutuste arv euroalal vähenenud ligi 9500-lt 1995. aastal 6400-ni aastal 2004³), on konsolideerumine toimunud seni siiski pigem riikidesiseselt. 2004. aasta lõpus oli mitteresidentsete ettevõtete tütarpankade ning mitteresidentsete pankade filiaalide varade osatähtsus Euroopa Liidu liikmesriikide krediidasutuste koguvarades keskmisena väiksem kui 25%⁴. **Kui uute liikmesriikide pangasektori varades ulatub mitteresidentsete ettevõtete tütarpankade ning mitteresidentsete pankade filiaalide varade osatähtsus koondarvestuses enam kui 70%ni, siis (kuigi riigiti erinevad näitajad oluliselt) vastav euroala näitaja on jäänud koondarvestuses seni väiksemaks kui 16% (vt ka joonised 1 ja 2).**

¹ Vt Kroon ja Majandus nr 2, 2005.

² Nt uuringu põhjal on vaid alla 5% ELi kodanikest ostnud finantstoote teisest liikmesriigist. Vt Euroopa Komisjoni 2004. ja 2005. aasta aruandeid "Financial Integration Monitor" ja Euroopa Keskpanga 2005. aasta aruannet "EU banking structures".

³ Vt Euroopa Keskpanga 2005. aasta mai kuubülletääni artiklit "Consolidation and diversification in the euro area banking sector".

⁴ Vt Euroopa Keskpanga 2005. aasta oktoobri aruannet "Report on EU Banking Structures".

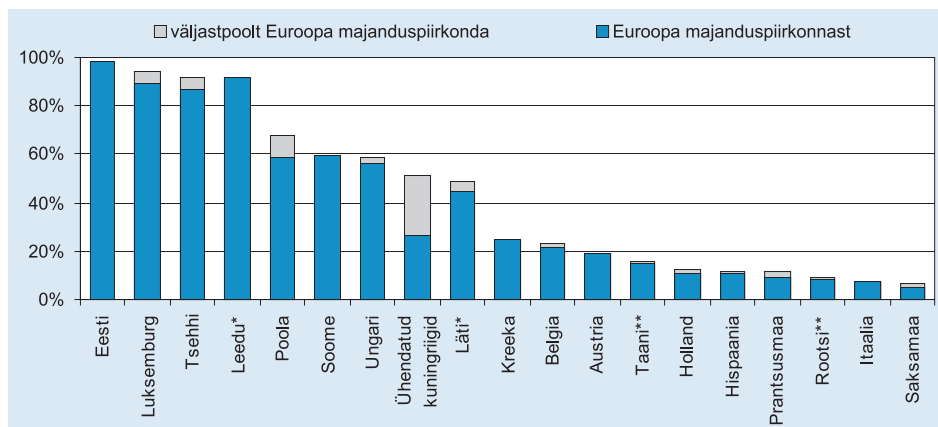

Joonis 1. Krediidiasutuste varad suhtena riigi SKPse 2004. aastal

Allikas: Euroopa Keskpang, "EU Banking Structures", oktoober 2005

* Allikas: keskpangad ja pangaliidud

** Ei sisalda andmeid Euroopa majanduspiirkonna välises riigis litsentseeritud panga filiaali varade kohta

Joonis 2. Mitteresidentsete ettevõtete tütarpankade ning mitteresidentsete krediidiasutuste filiaalide varade osatähtsus pangasektori koguvardes 2004. aasta lõpus vastavalt päritoluriigile

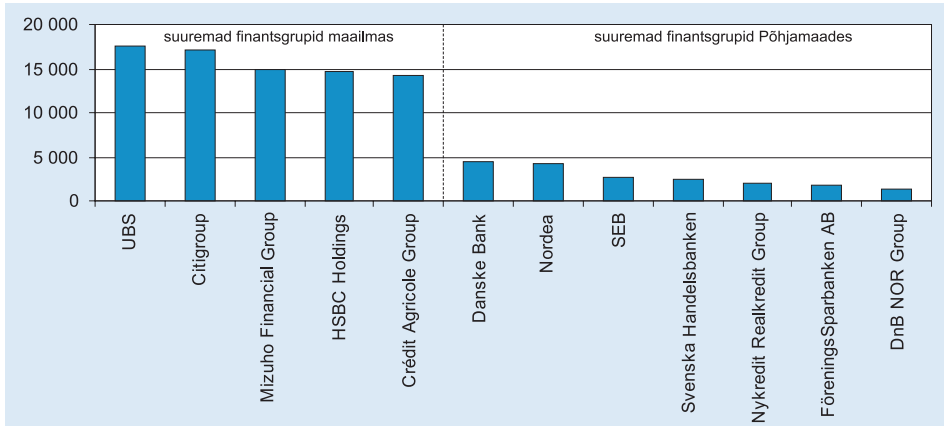
Allikas: Euroopa Keskpang, "EU Banking Structures", oktoober 2005

* Allikas: keskpangad ja pangaliidud

** Ei sisalda andmeid Euroopa majanduspiirkonna välises riigis litsentseeritud panga filiaali varade kohta

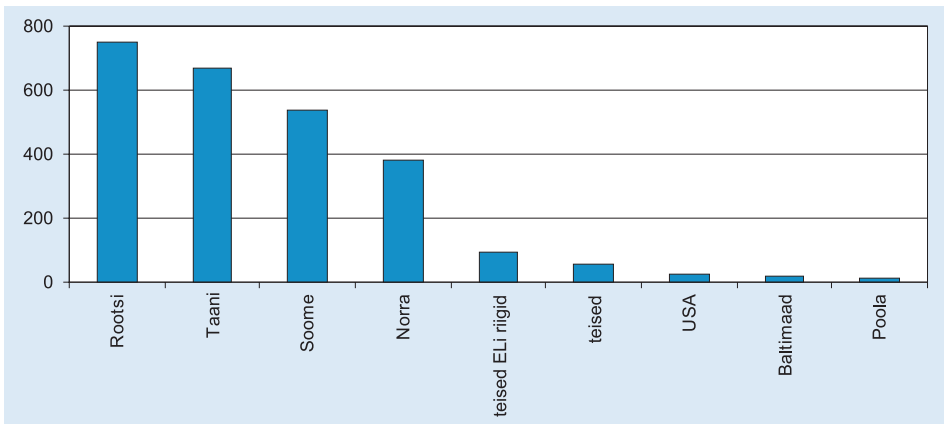
Hoolimata sellest, et Põhjamaade finantsturgusid võib formaalsete kriteeriumide järgi täna suhteliselt avatuks lugeda, on ka **Põhjamaades toimunud finantssektori konsolideerumine esmalt peamiselt riigi- ning seejärel piirkonnasiseselt. Teistest piirkondadest pärit finantsgruppide kohalolek on jäänud Skandinaavias seni suhteliselt tagasihoidlikuks.**

Kuigi Põhjamaades tegutsevate krediidasutuste arv ulatub jätkuvalt sadadesse (näiteks Soomes tegutses Euroopa Keskpanga andmetel⁵ 2004. aasta lõpus 363, Rootsis 212 ja Taanis 202 krediidasutust), on 1980. aastate dereguleerimise ja 1990. aastate kriisiperioodi ning muude tegurite mõjul kujunenud tänaseks välja olukord, kus valdav osa kohalikust krediiditurust on jagatud suuremate finantsgruppide vahel (vt ka joonis 3). Viie suurema krediidasutuse varad moodustavad täna kõigis Põhjamaades enam kui poole pangasektori koguvaredest ning mitmeski riigis moodustavad pangasektori varadest olulise osa piiriüleste ühinemiste tulemusel tekkinud Nordea Gruppi kuuluvate ettevõtete varad (vt ka joonis 4).

Joonis 3. Finantsgrupid varade lõikes 2004. aastal (mld krooni)

Allikas: *The Banker*, juuli 2005

Joonis 4. Nordea Grupi laenuportelli geograafiline jaotus 2004. aastal (mld krooni)

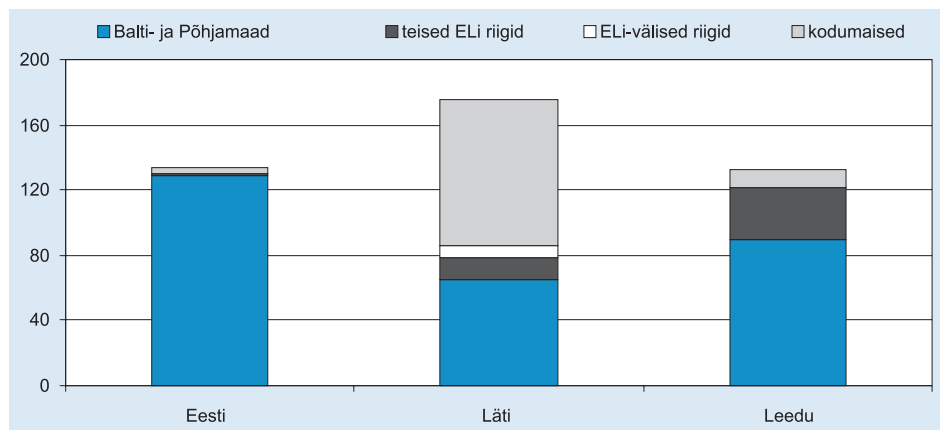
Allikas: Nordea Grupi aastaaruanne

⁵ Vt Euroopa Keskpanga 2005. aasta oktoobri aruannet "Report on EU Banking Structures".

Kuigi Nordea Grupp kuulub konsolideerimisgrupina hetkel Rootsi finantsinspektsiooni järelevalve alla, on turuosa järgi tegemist hetkel olulisima laenuandjaga Soomes. Taanis ja Norras on Nordea Grupp laenuandjana osatähtsuselt teine ning Rootsis alles neljas⁶.

Lisaks piirkonnasisestele ühinemistele on Põhjamaade finantsgrupid alates 1990. aastate lõpust asunud aktiivsemalt otsima uusi laienemismõimalusi ka teistes Läänemere maades, näiteks Saksamaal, Poolas ja Balti riikides. Valdavalt on tegu olnud osaluste omandamisega (nt SEB Grupi laienemine Baltimaadesse ja Poola; FöreningsSparbanken AB ehk Swedbank Grupi ja Sampo Grupi laienemine Baltimaadesse), aga ka filiaalide avamisega (nt Nordea Grupp).

Kuigi teistesse riikidesse laienemine võib suuremate gruppide puhul tunduda grupi seisukohalt kohati vähetähtsana, võib piiriülesele finantsgruppi kuuluval pangal või mitteresidentse krediitiasutuse filiaalil olla samas oluline roll seelses kohalikus pangasektoris. Eesti puhul moodustavad välismaiste finantsgruppide tütarettevõtete ning filiaalide varad tänaseks juba enam kui 99% Eesti pangasektori koguvaradest (vt joonis 5) ning nii nagu mitmetes teistes uutes liikmesriikides, on ka Eesti puhul tegemist kõrge pangasektori kontsentreeritusega. Kui euroalal moodustasid viie suurima panga varad 2004. aasta lõpus keskmiselt 53% pangasektori koguvaradest, siis 2005. aasta esimese poole lõpus ulatus ka see näitaja Eesti puhul üle 99%.

Joonis 5. Baltimaade pangasektori varad vastavalt krediitiasutuse emaeettevõtte (filiaali puhul panga) päritoluriigile 2004. aastal (mln krooni)

Allikas: keskpangad ja pangaliidud

⁶ Kui seni on Nordea Grupp tegutsenud erinevates riikides valdavalt tütarettevõtete kaudu, siis 2003. aastal teatati soovist alustada grupi reorganiseerimist Euroopa Ettevõtteks (Societas Europaea). Esimese sammuna koondati tegevus Rootsi emaeettevõtte alla.

■ Kokkuvõtteks ■

Vaatamata Euroopa Liidus viimastel aastakümnetel finantslõimumise soodustamiseks asutatud sammudele on piiriüleste jaepangandusteenuste osutamine jäänud Euroopa Liidus seni siiski suhteliselt tagasihoidlikuks ning jätkuvalt on peamine viis teise riigi jaepangandusturule sisenemiseks filiaali või tütaretevõtte asutamine, piiriülene ühinemine või ülevõtmine. **Piiriüleste finantsgruppide kasv ning laienemine esitab järjest suuremaid väljakutseid gruppidele endile, piiriüleste finantsgruppide ning mitteresidentsete pankade filiaalide tegevuse kasvav mõju kohalikel pangaturgudel aga ka institutsioonidele, kes peavad seisma hea nii ettevõtte klientide kui ka laiema üldsuse huvide kaitstuse eest. Kui euroalal on koduturgudel seni peamiselt valdav roll kodumaistel finantsgruppidel, on piiriülestel pangagruppidel täna oluline osa nii Põhja- kui Baltimaade pangaturgudel. Eesti puhul moodustavad aga piiriülestesse finantsgruppidesse kuuluvate pankade varad enam kui 99% pangasektori koguvaradest.**